

Fecr Yayınları: 779

TEVBENİN MAHİYETİ VE HAD CEZALARINI DÜŞÜRMEDEKİ ROLÜ

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SİZGEN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Prof. Dr. Metin YİĞİT

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Aralık 2023

ISBN: 978-625-6602-32-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

**TEVBENİN MAHİYETİ
VE
HAD CEZALARINI
DÜŞÜRMEDEKİ ROLÜ**

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SİZGEN

Ankara 2023

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SİZGEN

1986'da Adana/Seyhan'da doğdu. 2000-2006 yılları arasında Siirt/Tillo Memduhiye Erkek Yatılı Kur'an Kursu'nda Arabî ilimleri tashih edip buradan icâzet aldı. 2010'da İmam-Hatip olarak göreve başladı. 2015'te Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2016'da Diyanet İşleri Başkanlığı/İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi'nde Kursiyer oldu. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı “*Râfî el-Kazvî'nin Hayatı ve Mezhepteki Konumu*” adlı yüksek lisans tezini 2017'de bitirdi. Aynı yıl Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Hukuku Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. 2018'te doktora yapmak üzere Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne görevlendirildi. 2021'de “*İstahrî'nin Muhalif Görüşleri ve Şâfî Mezhebindeki Yeri (İbadetler ve Aile Hukuku Özelinde)*” başlıklı doktora tezini tamamlayarak Doktor unvanını aldı. 2022'te Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Hukuku Anabilim Dalı'na Dr. Öğr. Üyesi olarak atanan ilgili yazar, halen Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde çalışmaktadır. Yazarın basımı tamamlanmış bir kitabı, çeşitli dergilerde yayımlanmış makaleleri ve ulusal-uluslararası kategorilerde düzenlenen sempozyumlarda sunulmuş birtakım tebliğ/bildirileri mevcuttur.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR-----	9
ÖNSÖZ-----	11
GİRİŞ-----	15

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TEVBENİN KISA TARİHÇESİ ve İSLÂM HUKUKUNDA TEVBE---	17
1.1. Tevbenin Kısa Tarihçesi-----	17
1.1.1. Uzak Doğu Dinlerinde Tevbe-----	17
1.1.2. Hint Dinlerinde Tevbe-----	19
1.1.3. Düalist Dinlerde Tevbe-----	22
1.1.4. İlâhî Dinlerde Tevbe-----	25
1.2. İslâm Hukukunda Tevbe-----	28
1.2.1. Tevbenin Kavramsal Çerçevesi-----	28
1.2.2. Tevbenin Konusu-----	30
1.2.3. Tevbenin Önemi-----	32
1.2.4. Tevbenin Çeşitleri-----	33
1.2.5. Tevbede Zaman ve Mekân Unsuru-----	34
1.2.6. Tevbenin Hükümü ve Geçerlilik Şartları-----	36

İKİNCİ BÖLÜM

1. SUÇUN TASNİFİ ve TEVBENİN HAD CEZALARINI DÜŞÜRMEDEKİ ROLÜ-----	39
1.1. Suçun Tasnifi-----	39
1.1.1. Kul Hakkına Yönelik İşlenen Suçlarda Tevbe-----	40
1.1.2. Allah Hakkına Yönelik İşlenen Suçlarda Tevbe-----	44
1.2. Tevbenin Had Cezalarını Düşürmedeki Rolü-----	46
1.2.1. Haddin Tanımı-----	46
1.2.2. Had Cezalarının Bazı Özellikleri-----	47
1.2.3. Had Cezalarının Kapsamı-----	53
2. HAD KAPSAMINA GİRDİĞİ İTTİFAK OLUNAN CEZALAR-----	55
2.1. Zina Suçu ve Cezası-----	55
2.1.1. Zinanın Tanımı ve Mahiyeti-----	56
2.1.2. Zina Suçunun İspatı-----	60

2.1.3. Zina Cezasının Şer'î Dayanağı-----	63
2.1.4. Zina Cezasının Düşmesinde Tevbenin Rolü-----	68
2.1.4.1. Cezanın Mutlak Surette Düşmeyeceği Görüşünü Savunular-----	68
2.1.4.2. Cezanın Düşeceği Görüşünü Savunular-----	71
2.1.4.3. Zina Suçun Sübutuna Göre Zina Cezasının Tevbeyle Düşmesi-----	76
2.2. Kazf Suçu ve Cezası-----	90
2.2.1. Kazf Suçunun Tanımı, Mahiyeti ve Hukûkî Dayanağı-----	91
2.2.2. Kazf Suçunun Cezası-----	94
2.2.3. Kazf Cezasının Düşmesinde Tevbenin Rolü-----	95
2.3. Hırsızlık Suçu ve Cezası-----	101
2.3.1. Hırsızlık Suçunun Tanımı ve Mahiyeti-----	101
2.3.2. Hırsızlık Suçunun İspatı-----	103
2.3.3. Hırsızlık Suçunun Cezası-----	105
2.3.4. Hırsızlık Cezasının Düşmesinde Tevbenin Rolü-----	108
2.3.4.1. Cezanın Mutlak Surette Düşmeyeceği Görüşünü Savunular-----	108
2.3.4.2. Cezanın Düşeceği Görüşünü Savunular-----	110
2.4. Hırâbe Suçu Ve Cezası-----	119
2.4.1. Hırâbe Suçunun Tanımı ve Mahiyeti-----	119
2.4.2. Hırâbe Suçunun İspatı-----	122
2.4.3. Hırâbe Suçunun Cezası-----	123
2.4.4. Hırâbe Cezasının Düşmesinde Tevbenin Rolü-----	127
3. HAD KAPSAMINDA OLDUĞU TARTIŞMALI CEZALAR-----	134
3.1. İrtidad Suçu Ve Cezası-----	134
3.1.1. İrtidad Suçunun Tanımı, Dayanağı ve Cezası-----	135
3.1.2. İrtidadın Had Suçu Olup Olmadığı Tartışması-----	139
3.1.2.1. İrtidadın Had Suçu Kapsamında Olduğunu Savunular-----	141
3.1.2.2. İrtidadın Ta'zîr Suçu Kapsamında Olduğunu Savunular-----	143
3.1.3. İrtidad Cezasının Düşmesinde Tevbenin Rolü-----	147
3.2. Bağy (Devlete İsyân) Suçu Ve Cezası-----	160
3.2.1. Bağy Suçunun Tanımı, Mahiyet ve Niteliği-----	161
3.2.2. Bağy Suçunun Cezası-----	163

3.2.3. Bağı'nın Had Suçu Olup Olmadığı Tartışması-----	165
3.2.4. Bağy Cezasının Düşmesinde Tevbenin Rolü -----	167
3.3. İçki İçme Suçu ve Cezası -----	169
3.3.1. İçki İçme Suçunun Tanımı ve Mahiyeti -----	169
3.3.2. İçki İçme Suçunun Unsurları-----	172
3.3.3. İçki İçme Suçunun İspatı -----	173
3.3.4. İçki İçme Suçunun Cezası-----	177
3.3.5. İçki İçme Cezasının Had Olup Olmadığı Tartışması ----	180
3.3.5.1. Seksen Celdenin Tamamının Had Olduğunu Savunanlar-----	180
3.3.5.2. Kırk Celdenin Had Olduğunu Savunanlar -----	182
3.3.5.3. İçki İçme Cezasının Tamamen Ta'zîr Olduğunu Savunanlar-----	184
3.3.6. İçki İçme Cezasının Düşmesinde Tevbenin Rolü -----	186
3.3.6.1. Cezanın Mutlak Surette Düşmeyeceği Görüşünü Savunanlar -----	186
3.3.6.2. Cezanın Düşeceği Görüşünü Savunanlar -----	188
SONUÇ -----	193
KAYNAKÇA -----	201

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhi's-selâm
b.	: Bin, İbn
bnt.	: Binti
c.	: Cilt
bkz.	: Bakınız
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
md.	: Madde
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm
r.a.	: Radyallahu Anh
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallâhu 'aleyhi ve sellem
ss.	: Sayfalar arası
sy.	: Sayı
thk.	: Tahkik eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vdğ.	: Ve diğerleri
yy.	: Yayın yeri yok

ÖN SÖZ

Hayatın her alanına hitap eden İslâm dini, fert ve toplumun huzur ve mutluluğunu temin etmek için uyulması gereken bazı kurallar belirlemiştir. Bu kurallara riayet edenler olduğu gibi, nefesine uyup zina eden, bir başkasına zina yaftalamasında bulunan, başkasının malını çalan, yollarda anarşist eylemlerde bulunan, devlete karşı ayaklanan hâsılı kısaca suç işleyen hatta suç işlemekten çekinmeyip kamu düzenini bozan kimseler de bulunmaktadır. Kamu nizamını bu denli bozan söz konusu kimsele-
rin cezalandırılması, birey ve toplum açısından elzem görülmüş-
tür. İnsanoğlu, Allah Teâlâ'nın en mükemmel bir biçimde halkettiği ve kâinata halife olarak gönderdiği mükerrerrem bir var-
lık olsa da zaman zaman bilerek ya da bilmeyerek hata ve suç
olarak nitelendirilebilecek türden davranış ve tutum sergileyebilmektedir. O halde fitratı itibariyle birey, günah ve suç işleme-
ye meyyâl bir varlıktır. Suçun olduğu yerde cezalandırma kaçınılmazdır. Cezalandırmadan maksat, genelde birey ve toplum yararının korunması; özde ise suçlunun ıslah edilip topluma kazandırılmasıdır.

Şer'î nazarda suçluların cezalandırılması, ceza adaletinin bir gereğidir. İslâm ceza hukukunda tevbe kurumu, birer suç politikası aracı olarak dikkati çekmektedir. Özellikle suçun niteliğine göre cezanın tevbeyle düşürülmesi, suçtan ötürü meydana gelebilecek muhtemel zararları ortadan kaldırmada ve doğabilecek yeni suçları önlemede etkin bir role sahip olabilmektedir. O halde Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennette, kendilerine yasaklanan meyveden tatmaları neticesinde yeryüzüne gönderilmeleri sebebiyle insanlık tarihi kadar eski olan ve bir arınma aracı olarak hemen hemen bütün semavi dinlerde mevcut olan tevbenin, cezaların affedilmesinde önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Nitekim *"Kullarından tevbeyi kabul eden, kötülükleri affeden ve işle-*

diklerinizi bilen O'dur" (Şûra, 42/25), "*Deki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar*" (Zümer, 39/53) ve daha pekçok ayette tevbenin cezaların affındaki önemine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda insan suç işlediğinde, kendi akıl ve iradeyle yaptıklarından pişmanlık duyarak tevbe eder böylelikle kendine yeni bir sayfa açmış olur.

Bu itibarla fûrû-ı fıkıh kaynaklarında tevbenin cezalar üzerindeki rolü incelendiğinde oldukça geniş bir bilgi ağına sahip olduğu görülecektir. Bundan mütevellid ele alınan bu çalışmanın tevbenin had cezalarını düşürüp düşürmemedeki rolüyle sınırlandırılması icap etmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada tevbenin ta'zîr, kısas ve diyet gerektiren cezalara olan etkisinden bahsedilmemiş, bu gibi konular bir başka çalışmaya havale edilmiştir.

Bilindiği üzere hadler, miktarı ve keyfiyeti hukuk nezdinde belirlenmiş ve ihlali durumunda dünyevî ve uhrevî cezaları bünyesinde barındırması hasebiyle diğer suçlardan ayrılmaktadır. Nitekim had cezası gerektirmeyen giybet, koğuculuk ve tecessüs gibi bazı suçlara yalnız uhrevî ceza öngörülmüştür. Müctehidler, ilgili naslar bağlamında kul hakkına taalluk etmeyen cezalar dışında genel anlamda uhrevî bütün cezaların tevbe ile silinip yok edilebileceği sonucuna varmışlardır. Ancak bu durumun, meseleye ilişkin varit olan hadisler ve sahabe uygulamalarının birbirinden muhtelif ve yoruma açık olması sebebiyle tevbenin had suçlarına öngörülen dünyevî cezaları düşürme noktasında da geçerli olduğu yönünde bir konsensüs sağlanamamıştır.

Tevbenin had cezalarını düşürüp düşürmediği meselesi, had cezalarını konu edinen başlıkların satır aralarında birkaç cümleyle incelendiği görülmüştür. Dolayısıyla bu konunun klasik fıkıh kaynaklarında müstakil bir başlık altında incelenmediği söylenebilir. Bu yüzden ilgili meseleye müttali olabilmek için fıkıh ve usul eserleri yanında tefsir ve hadis alanında telif edilmiş diğer temel kaynaklara da müracaat edilmiştir.

İslâm hukukunda tevbenin had cezalarını düşürüp düşürmediği meselesi hakkında hatırı sayılır kitap, doktora tezi ve makale mahiyetinde sınırlı sayıda bazı çalışmalar yapılmıştır. Ali Dâvûd Ceffâl'in *et-Tevbe ve eseruhâ fi' iskâti'l-hudûd fi'l-fukhi'l-İslâmî'si*; Nihat Dalgın'ın *İslam'da Tevbe ve Cezalara Etkisi* adlı eseri; Yaşar Yiğit'in, *İslâm Ceza Hukukunda Af ve Pişmanlığın (Tevbe) Cezalara Etkisi* adlı makalesi; Ahmet Gelişgen'in, *İslâm Hukukunda Tövbenin Hadd Cezalarına Etkisi* adlı telifi; Salim Özer'in, *Günahların Affında ve Cezaların Düşmesinde Tövbenin Etkisi* adlı çalışması; Muhammed İbrahim, *Müskütâtü'l-'ukûbeti'l-haddiyye'si*; Abdülhakim Hammâdî'nin *Eseru't-tevbe fi'l-'ukûbeti min manzûri's- şer'ati'l-İslâmiyye ve't-teşrî'il-cinâiyyi'l-İslâmî'si* bu minvalde kaleme alınmış önemli bazı çalışmaların başında gelmektedir. İlgili çalışmaların emek mahsulü oldukları ve önemli bir boşluğu doldurdukları muhakkaktır.

Şu kadarı var ki, mezkûr çalışmaların bir kısmına ulaşılrken, bir kısmına ise ulaşılamamıştır. Kendisine ulaşılan çalışmaların bazısının had suçları kapsamına girip girmediği tartışmalı olan irtidad ve bağıy cezalarının tevbeyle düşüp düşmediği meselesini birkaç cümleyle geçiştirip neredeyse yer vermediği, bazısının da konuyu temellendirme noktasında kasır olduğu, ana hatlarıyla had cezaları açısından yeterli bilgiyi barındırmadığı gözlemlenmiştir.

Tevbenin had cezaları üzerindeki rolünü incelediğimiz bu çalışma ise ilgili çalışmalardan gerek metodolojik gerekse muhteva yönünden ayrılmaktadır. Nitekim ele aldığımız bu çalışmada öncelikle tevbenin kısa tarihçesi, kavramsal çerçevesi, genel esasları, hükmü ve geçerlilik şartları gibi konulara değindik. Daha sonra girizgâh mahiyetinde olacak şekilde İslâm hukukunda suçun tasnifine kısaca yer verip, akabinde haddin kavramsal çerçevesi, bazı özellikleri, kapsamı, özellikle hangi suçların hadler kategorisinde incelendiği, ilgili suçlara ön görülen cezaların tanımı, dayanağı ve ispat yolları gibi konuları tüm yönleriyle inceledik. En

nihayetinde ise tevbenin bu cezaları düşürüp düşürmediği hususunu, klasik ve muasır birincil dereceden kaleme alınan eserler bağlamında ileri sürülen deliller ekseninde –varsa- tenkitleriyle birlikte ele aldık.

Bütün bunlar yapılırken mümkün olduğunca muteber fıkıh kitaplarından, yeri geldiğinde önemli tefsir kitaplarından, ilgili hadis kaynaklarından, konuyla ilgili yazılan makaleler ve bilimsel yazılar gibi güncel kaynaklardan da yararlanılmaya özen gösterilmiştir. Bu yönüyle araştırmamızın serdedilen tartışmalara mütevazı bir katkı sunacağını ümit etmekteyiz.

Çalışmamızın konusunun belirlenmesinden başlayıp gelişimi ve nihayete erdirilmesine kadar ki her aşamasında kıymetli alakalarını, ilmî desteklerini esirgemeyen muhterem hocam Sahip Beroje'ye; ilmî ve fikrî yönlendirmeleriyle çalışmanın editörlüğünü üstlenip katkıda bulunan kıymetli hocam Prof. Dr. Metin Yiğit'e; ayrıca teknik müşküllerini gidermem hususunda bana yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Beken ve kardeşim Mehmet Sizgen'e teşekkürü borç bilirim. Aynı şekilde dedesi Molla Selahattin Aslan'ın ruhuna ithafen üstlenmiş olduğu maddi destek ile çalışmamın basımına katkıda bulunan BRAVO AVM Yönetim Kurulu Başkanı kadirşinas dostum İsmail Aslan'a özellikle şükranlarımı sunarım. Bilahare uzun ve zorlu bir süreç olan bu çalışmanın hazırlanması ve yazıya geçirilmesinde fedâkârlıklarını, her türlü desteklerini esirgemeyen kıymetli aileme, sevgili eşime ve göz aydınlığım çocuklarıma bilâ nihâye teşekkür ederim.

Gayret bizden, muvaffakiyet ise ancak Allah'tandır.

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SİZGEN
Temmuz 2023, Adana